

[Erik Hansen (Ålborg amt).]

dre. Jeg ville med mine bemærkninger meget gerne have slået fast, at når eksempelvis skoleinspektører, ledende skoleinspektører, ledende skolepsykologer og amtsskolepsykologer i fremtiden ikke mere skal modtage kongelig udnævnelse, skal det ikke forstås sådan, at samfundet betragter dem som ansat på en mindre fast og mindre fin måde end før. Jeg ville med mine bemærkninger meget gerne have slået fast, at er man i statens tjeneste, så er man, uanset hvor på rangstigen man er placeret, for staten som arbejdsgiver nøjagtig lige fin, nøjagtig lige værdifuld.

Kjær Rasmussen: Det er fuldstændig rigtigt, at ministeren ved første behandling sagde til mig, at tiden ikke var moden til kollegiale valg. Nu synes jeg tiden er inde til, at ministeren forklarer mig, hvorfor tiden ikke er inde til kollegiale valg af chefer, for forholdet er vel trods alt det, at demokratiet kun læres gennem praksis.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen (Hastrup): Jeg kan, hvor gerne jeg end ville, ikke indse, hvorfor det skulle være mere demokratisk, at f. eks. en lærerforsamling på en skole valgte lærerinspektøren, end at det var kommunalbestyrelsen og de ansættende myndigheder, undervisningsministeriet, der havde indflydelse på den pågældende ansættelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 1, § 1, således ændret, §§ 2-6, ændringsforslag nr. 2, § 7, således ændret, §§ 8 og 9, ændringsforslag nr. 3, § 10, således ændret, ændringsforslag nr. 4 og 5, § 11, således ændret, ændringsforslag nr. 6 til bilaget og bilaget, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (From): Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 80) findes i tidenden sp. 2003, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1285).

Der var stillet 27 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ejner Nielsen: Det lovforslag, der her er til anden behandling, er jo et af de såkaldte besparelsesforslag. Udvalget har holdt 13 møder; der er herunder stillet spørgsmål til ministeren til skriftlig besvarelse; der er modtaget deputationer og skriftlige henvendelser fra både organisationer og personer, og i de fleste af de henvendelser, udvalget har modtaget, det være sig mundtlige eller skriftlige, har man udtalt bekymring over, at regeringen nu vil indføre betalingsprincippet i voksenundervisningen og hermed bryde med det princip, at al undervisning bør være gratis.

Der er ikke under udvalgsarbejdet fremkommet synspunkter, der har ændret socialdemokratiets indstilling til besparelsesforslaget, tværtimod. Vi finder det stadig urimeligt, at det er voksenundervisningen på fritidsundervisningens område, der skal bære den overvejende del af de besparelser, der ønskes foretaget inden for uddannelses-sektoren. Vi ved vel alle, at aftenskolen er den jævne mands tilholdssted inden for den samlede voksenundervisning, og det er derfor den jævne mand, regeringen rammer med dette besparelsesforslag. Vi har lange uddannelser, som giver prestige og god årsindtægt, men her er uddannelsen gratis. Her er opbygget støttesystemer, som gennem stipendier m. v. dækker i hvert fald en del af leveomkostningerne under studietiden. I bunden står så de uddannelsesstilbud, som ikke giver nogen sikkerhed for avancement, som ikke kender til stipendiesyste-

[Ejner Nielsen.]

mer, men som man nu kræver betaling for, og det er her, man vil anbringe aftenskolen. Vi mener, det er oprørende uretfærdigt. Det er en ting, som skærper den økonomiske ulighed her i landet i stedet for at udjævne den.

Regeringens begrundelse for at spare i fritidsundervisningen var vel i nogen grad præget af den hetz, der var imod loven. Argumentationen, der blev brugt, gik på, at loven var blevet dyrere, at loven var løbet løbsk. Men der er ikke under udvalgsarbejdet fremkommet oplysninger, der har givet grund til at antage, at loven var løbet løbsk, i det mindste ikke inden for voksenundervisningen. Vi har i udvalget fået en redegørelse, der viser, at det første år, loven var i kraft — det var i 1969-70 — blev der i Ringkøbing amt undervist i 7.700 undervisningstimer færre end i 1968-69 under den gamle lov. Alene for Ringkøbing amt lå der her en besparelse i lærerlønsudgifter på ca. 300.000 kr. Det viser sig, at der blev undervist i flere hold og med flere deltagere, og forklaringen herpå er, at de færre undervisningstimer formentlig skyldes den nye lovs stramning af lærer kvalifikationer, undervisningsplaner m. v. Hvis denne redegørelse skal bruges som rettesnor for de dengang øvrige 21 amter uden for hovedstadsområdet, så kan enhver jo regne sig frem til de samlede besparelser på lærerlønsudgifterne.

Socialdemokratiet kan ikke stemme for de ændringsforslag, der er fremsat af undervisningsministeren og tiltrådt af et flertal i udvalget, idet man her fastholder, at betalingsprincippet skal indføres i voksenundervisningen. Men vi erkender, at der er positive ting i enkelte af ændringsforslagene i forhold til det oprindelige forslag. Jeg tænker her på, at deltagerstarttallet på 15 nu bortfalder, at deltagertimebetalingen på 1, 50 kr. ligeledes bortfalder, og at det gennemsnitlige antal elever pr. time ophæves. Det må vel betyde administrative besparelser.

Men når det er sagt, har jeg faktisk ikke andet end beklagelser tilbage. Jeg mener, at ministeren i medfør af ændringsforslagene nr. 7 og 8, hvor han fastholder, at der ikke ydes statstilskud til udendørsanlæg, begår en stor uretfærdighed. Der ydes til spejderne og andre ungdomsorganisationers lej-

pladser. Men der findes dog vitterligt lokale idrætsforeninger, der selv har oprettet udendørsanlæg, og for disse idrætsforeninger vil tilskuddets bortfald betyde en mærkbar forringelse af anlæggenes økonomi; det gælder i særlig grad for en række nye svømmebade i landkommunerne.

Ved ændringsforslag nr. 17 har man skærpet bestemmelserne ved at kræve, at erhvervsmæssige kursus skal være påbegyndt med mindst 15 deltagere; det vil formentlig medføre en meget væsentlig reduktion af antallet af erhvervsmæssige kursus under fritidsloven.

Ministeren har i ændringsforslag nr. 22, der omhandler betalingsprincippet for aftenskoler, aftenhøjskoler, studiekredse og interessegrupper for voksne, forladt det oprindelige forslag om deltagerbetaling og er i stedet for gået over til en såkaldt procentuel fordeling, hvor stat og kommune hver udreder en tredjedel af udgifterne til honorar og timebetaling til lærerne, mens den resterende del afholdes af initiativtagerne. Her har man også skærpet bestemmelserne, idet initiativtagerne nu skal betale en tredjedel af lærerhonoraret, hvilket ikke har været tilfældet efter de nugældende bestemmelser.

Men én tilrettelæggelsesform vil blive særdeles hårdt ramt, og det er aftenhøjskolen. Her bibeholdes den gældende bestemmelse om, at der til lærerlønnen ydes et tillæg på 70 pct. Vi tror, at det vil blive vanskeligt at oprette aftenhøjskoler på grund af, at det bliver for dyrt at deltage, og det er dybt beklageligt, fordi man inden for denne skole tilbyder en videregående, almen undervisning inden for humanistiske, samfundsmæssige og naturvidenskabelige emner.

Socialdemokratiet kan ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse. Vi finder fortsat, at det har social slagside, og vil derfor stemme imod lovforslaget ved tredje behandling.

Knud Bro: Den bundne opgave var, at der skulle spares, og at det ikke måtte skade sagen. Efter et meget grundigt udvalgsarbejde er vi nået frem til et forslag, som er bedre end det fremsatte lovforslag. Jeg finder, at dette forslag er rimeligt både over for brugerne, over for tilbyderne og over for

[Knuud Bro.]

det samfund, der skal betale for den undervisning, der her er tale om.

Jeg vil gerne fremhæve én speciel ting i forbindelse med forslaget, det er noget, mit parti gentagne gange har rejst, og som betyder overordentlig meget for os her som andre steder, nemlig at vi har fået bugt med uhyre megen unødigt administration. Vi har haft et kontrolsystem i forbindelse med denne lovgivning, som vi nu er kommet ud over. Jeg mener, at der med dette forslag er tale om en meget betydelig rationalisering, som vi er meget tilfredse med og ønsker ministeren til lykke med, og vil sige, at vi stemmer for lovforslaget.

Robert Christensen: Siden vi havde dette lovforslag til første behandling her i det høje ting, har vi modtaget den såkaldte perspektivplan, som handler om væksten i de offentlige udgifter indtil 1985, og i debatten om denne perspektivplan blev det sagt her, at det gælder for mange af de ydelser, samfundet giver sine borgere gratis, at vi i virkeligheden ikke har nogen mulighed for at vide meget om, hvordan disse borgere ville værdsætte ydelserne, hvis der skulle betales for dem.

Ved dette lovforslag begynder vi at røre ved det, vi kalder gratisprincippet. Vi gør det på en lempelig måde. Vi gør det på den måde, at dér, hvor der virkelig er tale om en uddannelse, bevarer vi gratisprincippet. Dér, hvor der er tale om en mere almen skolegang som i aftenskoler, overlader vi det til initiativtagerne at skaffe den ene tredjedel, men de får en frihed, sådan at de kan variere betalingen, efter som de selv synes, at det tilbud, de giver borgerne, er mere eller mindre seriøst. I det hele taget gør vi det ved at gå over til det gode system, som er nemt at forstå, at vi deler i 3 tredjedele — vi kan sige krone til krone til krone princippet — at vi lægger ansvaret, både det pædagogiske og det administrative ansvar, over på skolelederen. Jeg havde nær sagt selvfølgelig, hvem skulle ellers have ansvaret? Det betyder en forenkling i godkendelsesprincippet, det betyder en stærk forenkling i tilsynet og i kontrollen. Andre ordførere her har også rost den store administrative besparelse, der må ligge i det. Jeg tror, jeg fra venstres side gerne vil have lov at sige: vi for-

venter også, at denne administrative lettelse vil kunne ses både i staten og i kommunerne i form af et færre antal personer til at administrere denne lovgivning.

Jeg tror, man kan sige, at det er sjældent, at forbrugere af en lov har haft en så stor indflydelse på lovgivningen, som det er sket her, idet det i høj grad er forbrugerne, der har vejledt os om, hvordan vi kunne nå frem til disse ændringer.

Jeg beklager meget, at tingets største parti, socialdemokratiet, ikke kan være med til disse ændringer, at det vil stemme imod. Derimod synes jeg, der er grund til at rose det ansvarlige oppositionsparti SF for, at det vil kunne være med til i hvert fald at forsøge at undersøge, om alt bør være gratis, hvad vi byder vore borgere.

Fra venstres side vil vi gerne anbefale de stillede ændringsforslag, og vi anbefaler lovforslaget til vedtagelse ved tredje behandling. Vi mener, at vi ikke alene fik lavet et besparelseslovforslag, men at vi simpelt hen får en lovgivning, der er bedre end den, den afløser.

Bernhard Baunsgaard: Den socialdemokratiske ordfører sagde her for et øjeblik siden, at den jævne mands tilholdssted inden for uddannelsen var blevet ramt urimelig hårdt, og nævnte, at i modsætning til dette var de uddannelser, som gav prestige og højere årsindtægt, stadig væk gratis, idet der her ikke blev krævet betaling for undervisningen. Jeg synes ikke, det må stå helt uimodsiget. Loven om fritidsundervisningen giver stadig væk gratis undervisning for den uddannelse, der ligger på linje med det, som den socialdemokratiske ordfører kaldte uddannelse, der giver prestige og større årsindtægt — jeg tænker her på de uddannelser, der fører frem til eksaminer.

I øvrigt vil jeg gerne anbefale lovforslaget. Allerede under første behandling udtalte jeg, at der gennem ministerens forslag måtte være åbnet mulighed for en stærk forenkling af administrationen af fritidsloven, og gennem de ændringsforslag, der nu er stillet af ministeren efter drøftelserne i udvalget, mener jeg, at det er rimeligt at udtale, at forenklingen er blevet yderligere sikret.

Denne yderligere sikring af forenklingen er nået ved, at vi har lagt et væsentlig

[Bernhard Baunsgaard.]

større ansvar over på lederne under fritidsloven, og der skal såmænd nok være bekymrede, der vil rejse kritiske røster i denne anledning. Dette forhold er ingenlunde nyt. Man var bekymret, da gymnasieskolen for århundreder siden fik ansvaret for studentereksamen. Der var senere bekymringer, da folkeskolens ledere skulle tage ansvaret for eksamen, og nu sidst har der været bekymringer, da handelsskolernes ledere skulle tage ansvaret selv. På alle de områder, jeg har nævnt her, kan der findes eksempler på ledere, der har svigtet tilliden, og jeg tør da ikke være så optimistisk at tro, at der ikke også vil ske fejltagelser, når nu lederne i aftenskolen skal tage ansvaret. Der vil ske fejltagelser, men jeg er overbevist om, at det helt overvældende flertal af lederne vil kunne bære det nye ansvar og dermed sikre, at vi får forenklet administrationen.

De ændringer, der nu foreslås af aflønningen i aftenskolen, kan jeg ligeledes fuldt og helt anbefale. Aftenskoleundervisningen skal jo foregå i fritiden, også i fritiden for undervisere, og det vil derfor være nødvendigt at have gode lønninger. Men det må der også siges at være selv efter de ændringsforslag, som ministeren har fremsat.

Jeg kan ikke lade være med at komme med den bemærkning, at en stud. mag., der ønsker at undervise under fritidsloven, stadig væk for fremtiden vil få en adskillig højere betaling for denne undervisning i aftenskolen end den, han vil kunne få ved f. eks. at undervise i gymnasieskolen til studentereksamen.

Alt i alt finder jeg, at det er lykkedes med ændringerne at opnå det gode, som skulle opnås, når loven skulle til revision, at vi fik en forenkling af administrationen, der har været til stor irritation for alle. Jeg mener, at der fortsat, sådan som lovforslaget er blevet udformet, er mulighed for, at også den jævne mand i fremtiden kan sikre sig en videre uddannelse. At vi så for det, vi ervedover ønsker, må være med til at betale det, ja, det finder jeg ikke afgørende rystende.

Jeg kan derfor anbefale lovforslaget.

Poul Dam: Da den socialdemokratiske regering i 1967 fremsatte det forslag, som senere blev til den gældende lov om fritids-

undervisning, var et af de afgørende nye punkter, at man brød med gratisprincippet for en ganske stor del af den aftenskole, der hidtil havde været gratis, idet man overførte et meget stort antal fag til de såkaldte interessegrupper og bestemte, at deltagerne i disse interessegrupper skulle betale et bidrag til lærerlønnen. Det er altså ikke sådan, at gratisprincippet har været uantastet hidtil. Tværtimod. Der skete ved den lejlighed et afgørende brud med gratisprincippet, og det skete på en måde, som i den forløbne tid har givet ganske store vanskeligheder for administrationen på dette område, og som også har skadet det værdifulde arbejde, der blev gjort netop på de fagområder, som skulle omfattes af interessegrupperne.

De ændringer, som er foreslået til det oprindelige lovforslag her, er efter min mening på mange måder udtryk for reelle forbedringer af loven om fritidsundervisning. Det gælder først og fremmest de mange ændringer, som medfører en langt større frihed for initiativtagerne, som medfører en betydelig nedgang i den overhåndtagende kontrol, og som også muliggør en væsentlig formindskelse af den overadministration, som vi kender på dette område. Jeg indrømmer, at på det sidste område er der først og fremmest tale om et fromt håb. Vi har ikke fået virkelig konkrete løfter om, at administrationen vil blive skåret ned, men det er klart alene som følge af ændringerne, at en række af kontrolfunktionerne må forsvinde.

Hvis man ser, hvordan administrationen af denne lovgivning har udviklet sig, og i og for sig også ser på, hvordan denne fritidsundervisningslov blev til i sin tid, så kan man måske få et meget godt skoleeksempel på, hvorledes man her vedtager love uden klart overblik over, hvad det medfører i retning af administration, og hvad det medfører i retning af besværligheder. Det system, der blev opbygget, var indviklet, ja, så indviklet, at der holdes mængder af kursus ud over landet i forbindelse med fritidsundervisningen med ét eneste emne, nemlig kundskaben at udfylde skemaer. Det store antal skemaer, som vistnok omfatter alle alfabetets bogstaver, skal man have særlig undervisning i at udfylde. Det har kostet en hel masse, og naturligvis kan man sige, at det er forfærdelig kedeligt, at disse penge nu er spildt, hvis en række af skemaerne skal afskaffes, men

[Poul Dam.]

mon ikke det er bedre at lade være med at smide gode penge efter dårlige end at græde over den ulykke, der allerede er sket?

Jeg indrømmer, at det bekymrer mig, at gratisprincippet forsvinder på dette område. Det bekymrer mig ganske afgørende, fordi jeg mener, at det er et helt forkert synspunkt, som hr. Bernhard Baunsgaard anlagde, at bare den erhvervsforberedende og den erhvervsmæssige uddannelse og den prøveforberedende uddannelse er gratis, så er den hellige grav vel forvaret. De andre ting er lige så vigtige, men bruddet skete, da man på socialdemokratisk initiativ indførte betaling i interessegrupperne. Og for de fleste interessegrupper vil der være mulighed for at få en mindre betaling efter de ændringer, der nu foreslås, end der har været tale om hidtil. Det er udelukkende et spørgsmål om tilrettelæggelse.

Jeg er bekymret over det, og derfor vil jeg heller ikke på dette tidspunkt love, at vi vil stemme for lovforslaget ved tredje behandling. Men vi vil ikke stemme imod det, fordi det administrativt trods alt bliver en bedre lov, end den har været hidtil, og vi kan ganske åbenbart ikke få gratisprincippet uden at få et kontorvælde og et kontrolapparat, som ødelægger en mængde frie initiativer. Så må man vælge. Jeg personlig er tilbøjelig til at vælge friheden fremfor kontoradministrationen og betale lidt for den frihed. Der kan være andre, der mener, at gratisprincippet er så vigtigt, at man må kunne finde sig i kontorvældet. Jeg er ikke sikker på, at det er klogt.

Sigsgaard: Jeg kan forstå efter at have læst udvalgs materialet, at en stor del af diskussionen i udvalget har gået på spørgsmålet om administrationen, idet man endelig ville væk fra den meget omfattende administration, som det hævdes er forbundet med denne lov. Det er interessant i den forbindelse at læse et bilag, som udvalget har fået, en henvendelse fra amtskonsulenterne for fritidsundervisningen, hvori disse skriver følgende:

„Vi er af den opfattelse, at dele af det forelagte lovforslag vil betyde en mere omfattende administration, end vi kender i dag.“

Det var altså amtskonsulenterne for fritidsundervisningen, og de skulle jo formodes at være dem, der har bedst kendskab til det, så man kan roligt påstå, at hr. Poul Dam og andre har meget lidt at have deres optimisme i, når de mener, at man nu virkelig vil få skåret administrationsudgifterne ned.

Jeg tror nu heller ikke, at det har været det, der har været grunden til de forringelser af fritidsloven, som vi her præsenteres for, men det skal jeg vende tilbage til.

Jeg tror, at den væsentligste grund til, at der uomtvisteligt er temmelig store administrationsudgifter forbundet med denne lovgivning, er den vældige forvirring af mange forskellige private og også undertiden offentlige initiativer på fritidsundervisningsområdet, som vi ser. Det er jo sådan, at enhver lidt større kommune har en 3-4 forskellige tilbud om engelskundervisning, og det drejer sig ikke kun om engelskundervisningen. Man kan blive undervist i konservativt engelsk i Folkeligt Oplysnings Forbunds engelsk, man kan få socialdemokratisk engelskundervisning i AOF, og man kan få liberal engelskundervisning i Liberalt Oplysnings Forbund, og så kan man måske oven i handelen få kommunalt engelsk. Det er simpelt hen vanvittigt, og hvis man havde ment snakken om at gøre noget ved administrationsudgifterne alvorligt, så havde man taget fat på det. Jeg ved godt, man har prøvet på at koordinere lidt, men det er jo begrænset, hvor langt man kan komme, så længe man har de forskellige konkurrerende oplysningsforbund.

Når udvalget ikke ville gøre noget ved det, så tror jeg da ikke, der er nogen, der er i tvivl om, hvad det skyldes, for dér har partierne jo deres egne partipolitiske kartofler at hygge. Det ene parti skal passe på FOF og sørge for, at de får, hvad de ønsker, det andet på AOF osv., osv., så dér bliver der ikke sparet. Denne babyloniske forvirring fortsætter.

Efter min opfattelse burde voksenundervisningen som den meste anden undervisning som hovedregel være offentlig, og det ville friheden efter min mening ikke nødvendigvis blive mindre af — dette være sagt til hr. Poul Dam — tværtimod kunne man da sagtens udvide den, hvis man gav dem, der er elever ved denne undervisning, en langt

[Sigsgaard.]

større indflydelse på undervisningsprogram og undervisningsgennemførelse, end de har i dag.

Allerede i dag er det jo sådan, at jo bedre folk økonomisk er stillet, jo flittigere bruger de voksenundervisningen. Jeg ved ikke, om vi har danske undersøgelser, der viser det . . . (*Poul Dam*): ja! Det har vi, forstår jeg. Svenskerne har sådanne undersøgelser, og heraf fremgår det helt klart, at noget sådant er tilfældet. Når det nu bliver dyrere at gå til voksenundervisning, så vil denne sociale skævhed, som vi altså allerede har, blive endnu mere udtalt.

Af en anden af henvendelserne til udvalget fremgår det, at det at deltage i et kor med 80 timer om året i dag koster 470 kr. pr. år. Efter lovforslaget kommer det til at koste 620 kr. om året i stedet for. Når dertil måske kommer udgifter til transport og børnepasning og hvad der ellers kan følge med, så er det ganske klart, at mange mennesker, efter at disse ændringer bliver vedtaget — og det bliver de jo desværre — vil have dårligere råd til at deltage i undervisningen, end de tidligere havde, og så bliver konklusionen også helt klart den, at en del mennesker vil opgive at deltage af økonomiske grunde.

Forslaget er også usocialt på den måde — det har et par ordførere været inde på — at højere uddannelse som bekendt er gratis, mens de, der ikke får den højere uddannelse, tit på grund af deres dårligere vilkår i den ene eller den anden henseende nu oven i den dårlige behandling, som jeg synes vi giver mange elever i skolerne i dag, nu også skal betale for deres voksenundervisning, hvis den altså ikke sigter imod en prøve eller en eksamen.

Det er at føje spot til skade, og for mig er det ikke nogen formildende omstændighed, at man kun fjerner sig fra gratisprincippet, for så vidt angår den eksamensfri uddannelse. På det punkt er jeg ganske enig med hr. Poul Dam. Det gør det netop ekstra betænkeligt for mig, at man skaber dette yderli-

gere skel imod eksamensuddannelserne og de andre uddannelser.

Nu nævnte hr. Poul Dam, at det var socialdemokratiet, der afskaffede gratisprincippet, og den diskussion vil jeg ikke gå ind på, men kun lige nævne, at det gør jo ikke tilbageskridtet, som dette forslag indebærer, mindre. Det skal lige med i billedet. Derfor kan man nok undre sig over, at SF er gået så langt med i dette spørgsmål, som det er, og tilsyneladende — det forstod jeg på hr. Poul Dam for et øjeblik siden — heller ikke vil stemme imod lovforslaget ved tredjebehandlingen, men måske oven i købet vil stemme for de forringelser, som der her er tale om.

Man kan stille spørgsmålet: hvorfor kommer der et sådant lovforslag? Er det for at spare? Regeringen hævder jo, at den vil spare på de offentlige udgifter. Jeg kan ikke tænke mig, at det kan være det. Statens udgifter til voksenundervisning, hedder det i en anden henvendelse til udvalget, var i det finansår, der netop er afsluttet, 38 mill. kr. For dem, der kender lidt til statens samlede budget, er det jo et meget, meget, meget lille tal, et uhyre beskedent tal. Undervisningsministeriets samlede udgifter var på ca. 4.700 mill. kr. Det vil altså sige, at voksenundervisningen beslaglagde mindre end 1 pct. af de samlede undervisningsministerielle udgifter. Det kan altså ikke, primært i hvert fald, være for at spare. Det er ganske andre steder, der skal sættes ind, hvis der virkelig skal spares.

Men forslaget er nok et led, et ganske lille led, men for den enkelte føleligt nok, i regeringens almindelige politik, der går ud på at vælte flere og flere, også sociale udgifter over på de befolkningsgrupper, der skal nyde godt af de sociale love, og at vælte statsudgifter over på kommunerne, så det i højere grad bliver de mindrebemidlede, der kommer til at betale. Samtidig tager man i øvrigt beføjelser fra kommunerne; det gør kun det hele endnu mere urimeligt.

Det var interessant at høre ordførerne her i dag ved andenbehandlingen. De var jo, de

[Sigsgaard.]

flESTE af dem, temmelig glade for forslaget her, og de ulemper, der måske kunne være ved det, var for dem at se ganske ubetydelige. Det er interessant, når man sammenholder det med tonen i og også ordene i de henvendelser, som udvalget har fået udefra. Der har jo været mange henvendelser, og den har været ganske enstemmig, denne tone og disse ord, nemlig en fordømmelse, en afstandtagen fra forslaget, og jeg synes da ikke, at debatten her skal gå til ende, uden at vi lige hører et par af de bemærkninger, som er fremsendt til udvalget. I en henvendelse fra aftenskoloforstander Blomgren, Lyngby-Tårnbæk Aftenskole, siges det:

„Lederes, læreres og etableranters vilkår kan blive belastet i så høj grad, at store dele af fritidsundervisningsvirksomheden ophører til ubodelig skade både for den enkelte og for samfundet.“

Det er stort set den tone, der anslås i en meget lang række af henvendelserne. I en anden henvendelse fra Folkeligt Oplysnings Forbund, som jo har sin støtte i højre side af salen her, hedder det:

„Gennemførelsen af en så høj betaling som 1 kr. 50 øre pr. time vil medføre en betydelig nedgang i det folkeoplysende aftenskolearbejde — nedgangen må anslås til 35-40 pct. i deltagertal og ca. 50 pct. i timetal.“

Nu er der stillet ændringsforslag, det er ikke længere 1 kr. 50 øre i timen, men der er ikke tale om principielle ændringer, og det er ikke omfattende ændringer. Endelig hedder det i en henvendelse fra ASF — Dansk Folkehjælp:

„Vi er overbevist om, at deltagertallet ved førstehjælpskurser og dermed antallet af førstehjælpere vil falde betydeligt som følge af en øget økonomisk byrde.“

Samrådet for Amatør-Kor, Orkestre og Teatre siger bl. a. følgende:

„Det vil derfor ramme os ret så hårdt, så vi de fleste steder må afstå fra at dyrke musik under fritidsloven, dersom afgiften på 1 kr. 50 øre indføres.“

Det ændrer sig som sagt nok ikke, fordi man har valgt en anden form fremfor de 1 kr. 50 øre. Tonen har altså været ganske enstemmig; der kunne nævnes mange andre eksempler på det, men det skal jeg ikke trætte med.

Der har altså været enighed om blandt de mennesker, der skal administrere loven i det daglige, der er underlagt lovens bestemmelser, at denne ændring vil ramme hårdt. Der har været enighed mellem dem om, at færre vil søge voksenundervisningen, og at dens lærere vil blive dårligere. Undervisningsministeren har i et svar til udvalget sagt, at den nedgang, der bliver tale om, nok bliver forbigående, og det er selvfølgelig et fromt håb. Man må undskylde mig, at jeg lægger noget større vægt på, hvad alle disse mange organisationer har sagt, der har henvendt sig til folketingsudvalget:

Kommunerne kan, så vidt jeg har læst betænkningen, ikke gøre noget for at bøde på skadevirkningerne. VKR og SF er i betænkningen enige om, at de ikke må afholde elevbetalingen helt eller delvis og på den måde, kunne man godt sige, bryde loven eller føre en mere progressiv linje i deres kommune. Det kan altså, for at gentage det, undre mig, at SF kan gå med til en sådan gammelborgerlig politik.

Nu har undervisningsministeren altså ændret forslaget om de 1 kr. 50 øre i timen, og det var han jo nødt til. For lovforslaget var nemlig overhovedet ikke gennemtænkt, så vidt jeg kan se. Det kunne ikke praktiseres. Det ville have betydet, at staten overhovedet ikke skulle betale til visse særlig store hold. Ja, regner man skatten med, som det er gjort i en henvendelse til udvalget, så ville staten i visse tilfælde få overskud af voksenundervisningen. Nu skal eleverne i stedet for betale $\frac{1}{3}$ af leder- og lærerløn, og det har de samme negative virkninger, foruden altså at lærerne spilles ud imod eleverne. Forlanger de mere i løn — og den tid må selvfølgelig komme, da de må have mere i løn, hvis udviklingen med stigende indkomster og stigende priser osv. fortsætter — ja, så kan ministeren bare sige, at så kommer eleverne til at betale mere, og på den måde spille lærerne i voksenundervisningen i den frivillige undervisning ud imod eleverne i den frivillige undervisning. Det synes jeg ikke er særlig tiltalende.

Holdene vil nok også blive gjort større, for jo større holdene bliver, jo lavere bliver elevafgiften. Det er jo en andel af lærerløn, som eleverne skal betale, og hvis lærerforbruget derfor bliver mindre i forhold til elevtallet, ja, så kan den afgift, der skal sva-

[Sigsgaard.]

res, også nedsættes. Det er ikke sagt i nogen af dokumenterne, at dette er motiveringen for det forslag, der nu ligger på bordet, men når man gransker lidt i tingene, så fremtræder det som i hvert fald en mulig motivering — og vel næsten den eneste mulige. Det fører til, at der kan tænkes at blive konkurrence på prisen imellem oplysningsforbundene, og det er nok meget, meget uheldigt at få sådanne principper indført på et undervisningsområde. Der er altså lagt op til, at voksenundervisningen skal drives efter kommercielle principper, og det må jeg gå meget skarpt imod.

VS kan ikke gå ind for en række af de ændringsforslag, som er stillet. Vi mener, at de er skadelige. Der er da også nogle imellem, som er uskadelige, og der er også et par enkelte, som vi måske kunne tilslutte os. Jeg skal som eksempel på de skadelige bare nævne, at tilskuddene til udendørsanlæg falder væk. Derimod har udvalget i et romantisk øjeblik bibeholdt tilskuddet til lejrpladserne. Det synes jeg er meget morsomt, når man fjerner tilskuddet på det store område, som betyder væsentligt mere. Det er klart, hvad det er for befolkningsgrupper, der rammes af sådan et forslag. Men jeg skal ikke forlange afstemning om ændringsforslagene her i dag. Det er helt klart, hvilken stilling VS tager til lovforslaget som helhed, og vi får jo mulighed for at stemme imod det ved tredje behandling, og så må det være godt.

Undervisningsministeren (Helge Larsen):

Jeg vil gerne takke udvalget for de mange drøftelser, vi har haft om dette lovforslag og ændringerne, som er blevet resultatet af disse drøftelser, også en tak til socialdemokratiets medlemmer af udvalget. Jeg beklager meget, at socialdemokratiet ikke har ment at kunne medvirke til disse ændringer, som betyder — det er jeg enig med hr. Knud Bro i og med andre ordførere, der har været inde på det — at den lov, vi nu får, er bedre end den, vi havde.

Når hr. Ejner Nielsen sagde, at med disse ændringer er det den jævne mand, regeringen rammer, så vil jeg gerne dertil føje: ja, måske, men jeg tror, den jævne mand er enig i det princip, som her er fastlagt. Det betyder jo nemlig, at vi kan foretage en

meget væsentlig ændring i administrationen af loven og forenkle den overordentlig meget og stille initiativtagerne friere i deres dispositioner, også give dem et større ansvar. Det sidste betragter jeg også som noget meget væsentligt.

Det skal fremhæves, som det er blevet sagt her i dag bl. a. af hr. Poul Dam, at gratisprincippet kan ikke praktiseres, uden at det må medføre en meget betydelig kontrol og administration. Det ligger i sagens natur, og det er baggrunden for, at der under loven, som den hidtil har måttet administreres, har været indgående kontrol på en række områder, hvor den nu vil kunne undlades. Hr. Poul Dam sagde, at han nærede et fromt håb om, at overadministration også skulle kunne undgås, og jeg skal gerne her erklære, at jeg skal gøre mit til, at dette fromme håb bliver en realitet.

Jeg tror også, man bør være opmærksom på — det være sagt til en bemærkning af hr. Sigsgaard — at med denne større mulighed for at tilrettelægge undervisning og holdstørrelse, som her er tale om, vil en bedre koordinering også komme af sig selv, fordi man vil være interesseret i på mange felter at arbejde sammen om at få den bedst mulige udnyttelse af de tilbud, der gives.

Det skal i denne forbindelse fremhæves, hvad ingen af ordførerne har været inde på, at der nu netop med henblik på den prøveforberedende undervisning, som har taget et meget stort opsving — og et meget glædeligt opsving — indføres en mulighed for at koordinere den på amtsbasis, hvad der også vil kunne give en bedre tilrettelæggelse af hele denne undervisning.

Når hr. Sigsgaard sagde, at med dette forslag væltes der statsudgifter over på kommunerne, så er det ikke rigtigt. Der ligger i tredelingen af udgifterne til lærerlønninger og til ledere den samme nedgang i kommunernes udgifter, som vil ske i statens udgifter. Praktisk taget samme beløb, som staten vil få i mindre udgift ved dette, vil kommunerne få i mindre udgift. Der er altså ikke tale om at overvælte udgifter på kommunerne.

Det, som nok er det væsentligste ved de ændringer, som her er foreslået, i modsætning til det oprindelige lovforslag, jeg fremsatte, er dette, at vi kan give en mere liberal lov, en lov med mindre kontrol, med mindre

[Undervisningsministeren.]

administration, en bedre lov end den, vi havde.

Jeg takker for tilslutningen til det resultat, som er opnået under udvalgsarbejdet. Jeg tror, det vil vise sig at være til gavn for fritidsundervisningen som helhed.

Ejner Nielsen: Jeg vil gerne sige til hr. Poul Dam: fritidsloven blev vedtaget i 1968, det var altså under den borgerlige regering, og da man fik indføjet interessegrupper for voksne i fritidsundervisningsloven, så tror jeg da, hr. Poul Dam ved lige så godt som jeg, at det var en kompromisløsning, man her fandt ud af, for at man kunne få den lov vedtaget.

Hr. Robert Christensen begynder at give de politiske partier karakter her i folketinget. Jeg er enig med hr. Robert Christensen, men jeg vil sige det på en anden måde. Jeg vil sige det således, at socialistisk folkepartis repræsentant, hr. Poul Dam, er lige så ansvarlig som socialdemokratiet, idet han i forbindelse med finansloven kunne tilslutte sig de af socialdemokratiet stillede ændringsforslag nr. 231-233, som vedrørte fritidsundervisningsloven, idet hr. Poul Dam her omtalte dem i sin mindretalsudtalelse som ændringsforslag,

„hvis vedtagelse vil fjerne en række af de mest uheldige udslag af regeringens såkaldte sparebestræbelser.“

Og så oplever man, at hr. Poul Dam her i dag i forbindelse med dette lovforslag både kan blæse og have mel i munden.

Poul Dam: Når man arbejder med et lovforslag i folketinget og der kommer ændringsforslag undervejs, så tager man stilling til disse ændringsforslag, alt efter om de gør det forslag, der foreligger, bedre, end det var oprindeligt. At nægte at tage stilling til disse ændringsforslag uden hensyn til, om de gør det oprindelige forslag bedre eller dårligere, det forekommer mig at være en beklagelig mangel på arbejdsglæde, som man må være ked af.

I dette tilfælde drejer det sig om, at ændringsforslagene har lavet et helt nyt lovforslag ud af det, der oprindeligt blev fremsat. Det er stadig væk ikke et lovforslag, jeg er særlig begejstret for, af den enkle grund, at det ophæver gratisprincippet på endnu et

område, bortset fra det område, som på socialdemokratisk initiativ blev fjernet fra gratisprincippet med et forslag, der blev fremsat i 1967.

Jeg tror, man kunne have tillid nok til folk til at have en betydelig frihed selv med et gratisprincip, men jeg er klar over, at det får man ikke nogen tilslutning til, og det må man så på dette tidspunkt tage til efterretning.

Hr. Sigsgaard havde ikke rigtig forstået, at der faktisk var temmelig meget undervejs i udvalget, og han kunne derfor glæde mig med at holde en række af mine gamle taler, rettet imod mig, uden rigtig at forstå, at det var noget mal apropos. Det er klart, at der er en række områder inden for fritidsundervisningen, som endnu ikke er i orden. Der er en række udslag af konkurrencen og den manglende koordinering mellem oplysningsforbundene og andre initiativtagere, som man meget må beklage. Der skal gøres meget. Det, der sker med de ændringsforslag, vi behandler nu, er, at man får fjernet en række af de fejl, som jeg mener findes ved fritidsundervisningsloven af 1968, og så må vi håbe, at der med tiden bliver mulighed for at ændre en række andre regler, som også fortjener en forbedring.

Hr. Sigsgaard var bekymret for, at kommunerne ikke kunne få lov at give en gratis aftenskoleundervisning. Der tror jeg hr. Sigsgaard tager fejl. Det, der står i loven, er, at hvis man vil have statstilskud til en sådan aftenskoleundervisning, så skal delingen være i disse tredjedele, men der skulle ikke være noget i vejen for, at de kommuner, der virkelig var interesseret i sagen, på visse områder lavede rent kommunale aftensskoler, som blev betalt helt af kommunerne, sådan som det var, dengang de kommunale fortsættelseskursus startede i København og en række andre steder her i landet.

Sigsgaard: Hr. Poul Dam mente, at jeg ikke rigtig havde forstået, hvad det drejede sig om. Jeg kan til hans beroligelse sige, at jeg skam har været alle udvalgets dokumenter igennem, og det var jo ikke så helt få, så jeg tror nok, jeg har haft mulighed for at sætte mig ind i, hvad det drejede sig om, hvis da ellers udvalget i sine dokumenter og i sin betænkning har gjort ordentligt rede for, hvad der er foregået. Hvis man da ikke

[Sigsgaard.]

har siddet og snakket over bordet, så vi andre ikke har fået besked; men hvis det er tilfældet og jeg af den grund skulle være gået glip af en eller anden pointe, så vil jeg mene, at kritikken skal rettes imod udvalget. Jeg synes, det er en tynd betænkning, det må jeg nok sige, meget tynd, og jeg synes, det er yderst urimeligt, at man ikke i forbindelse med betænkningen har optrykt henvendelser, som man har fået udefra. Jeg synes, at mange af disse henvendelser var yderst væsentlige, og derfor fandt jeg også anledning til at citere nogle passager fra visse af de henvendelser. Jeg synes, at dette udvalg såvel som andre udvalg med fordel kunne gøre noget mere ud af betænkningerne, sådan at folk, der henvender sig til udvalgene, ikke kan få en mere eller mindre berettiget fornemmelse af, at deres henvendelse bliver der ikke taget hensyn til hverken på den ene eller den anden måde, og den får måske et meget stort antal af folketingets medlemmer overhovedet ikke kendskab til. Hvis man ikke optrykker disse henvendelser i betænkningerne, ja, så får folketingets medlemmer jo ikke kendskab til dem. Videre sagde hr. Poul Dam, at jeg nok også havde forstået sagen forkert dér, hvor det drejer sig om kommunernes adgang til at betale elevtilskuddet for eleverne og på den måde, hvad denne bestemmelse angår, sætte sig ud over lovens uheldige virkninger, det mente hr. Poul Dam da sagtens de kunne få lov til, men så kunne de bare ikke få statstilskud. Den ret giver jeg ikke så forfærdelig meget for. Hvis man kender lidt til kommunernes økonomiske situation, ikke mindst efter alle de økonomiske indgreb, der er sket i relation til kommunerne, så vil man vide, at det er en fuldstændig fiktiv ret; det har kommunerne ingen mulighed for, den frihed har de ingenting at have i.

Ministeren havde bemærkelsesværdigt nok kun én kommentar til det, jeg havde sagt, og det var desværre til noget, som jeg ikke havde sagt. Han sagde nemlig, at jeg havde uret, når jeg påstod, at forslaget her ville vælte flere udgifter over på kommunerne. Se, det sagde jeg ikke noget om. Jeg sagde bare, at dette lille forslag var et led i en stor buket af forslag, der havde to formål, for det første at vælte flere og flere udgifter, derunder sociale udgifter, over på

de befolkningsgrupper, der skal nyde godt af de sociale love, og for det andet at vælte statsudgifter over på kommunerne. Men jeg har ikke påstået, at regeringen har været så dygtig, at den med alle sine forslag kan opfylde begge de to formål, som jeg i øvrigt ikke kan tiltræde. I dette tilfælde er det altså kun punkt 1, der er opfyldt, nemlig at man har væltet nogle flere udgifter over på de mennesker, som i mange tilfælde ikke har særlig godt råd til at betale dem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 1-26, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 27 om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den ændrede affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (*Hanne Budtz*): Jeg foreslår; at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om ændring af forretningsorden for folketinget.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. XXXIV) findes i tillæg B. sp. 1069 i betænkning og indstilling fra udvalget for forretningsordenen).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Forslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til anden (sidste) behandling sattes til forhandling under ét.

From: Jeg kan på vegne af venstres gruppe anbefale det foreliggende forslag, men der er i gruppen opstået en diskussion om suppleanternes placering i de stående udvalg, og jeg skal derfor anmode den højtærede formand om, at der må blive givet anledning til en udvalgsbehandling mellem første og anden behandling.